

УДК 658.152.012.12

Бонарев В. В.

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

© *Бонарев В. В.*

У статті розглядаються теоретичні основи аналізу грошових потоків, етапи аналізу руху грошових коштів. Висвітлено методи та запропоновано методику аналізу грошових потоків підприємств.

Ключові слова: аналіз, грошові кошти, грошові потоки.

The article reviews the theoretical foundations of cash flow analysis, stages of the cash flow analysis. Methods and method of analysis cash flow business.

Keywords: analysis, cash, cash flows

В статье рассматриваются теоретические основы анализа денежных потоков, этапы анализа движения денежных средств. Высветлены методы и предложена методика анализа денежных потоков предприятий.

Ключевые слова: анализ, денежные средства, денежные потоки.

Грошові кошти є найціннішими активами суб'єкта господарювання незалежно від його виду діяльності. Саме грошові кошти та їх еквіваленти, як найважливіша ланка системи кругообігу ресурсів, формують базис для підвищення платоспроможності підприємства. На сучасному етапі коли у більшості підприємств грошових активів не вистачає, здатність підприємства виживати напряму залежить від вміння аналізувати та управляти грошовими потоками. Тому аналіз грошових потоків є одним із основних заходів запобігання банкрутства підприємства.

Аналіз грошових потоків пов'язаний із з'ясуванням причин, які вплинули на збільшення (зменшення) припливу грошових коштів та збільшення (зменшення) їх відпливу. Недостатня розробка теоретичних і методологічних питань аналізу грошових потоків викликає необхідність їх широкого розкриття, і удосконалення та є передумовою для написання даної статті.

Дослідженню питань аналізу грошових потоків присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Ф.Ф. Бутинця,

В.К. Савчука, Г.В. Савицької, В.О. Шевчука, В.В. Євдокимова, Л.А. Лахтіонової, Г.В. Митрофанової, Г.Г. Кірейцева, А.І. Бланка, Я.В. Соколова, А.Д. Шеремєда, М.С. Пушкаря, Л.В. Нападовської та інших економістів.

Незважаючи на вагомий внесок вітчизняних та зарубіжних вчених у розвиток аналізу руху грошових коштів, актуальною залишається проблема вдосконалення методики аналізу руху грошових коштів з точки зору поділу його на рух грошових коштів від поточної господарської діяльності та рух грошових коштів, що пов'язаний з розвитком підприємства. Метою статті є удосконалення методики аналізу руху грошових коштів суб'єктів господарювання.

Для того, щоб зрозуміти реальний рух грошових коштів на підприємстві, оцінити синхронність надходження та витрачання грошових коштів, а також поєднати величину одержаного фінансового результату зі станом грошових коштів на підприємстві, необхідно виділити і проаналізувати всі напрямки надходження грошових коштів, а також їх вибуття. Основна мета аналізу грошових потоків полягає у виявленні рівня достатності формування грошових коштів, ефективності їх використання, а також збалансованості позитивного і від'ємного грошових потоків підприємства.

Основними завданнями аналізу грошових потоків є: виявлення тенденцій та закономірностей розвитку грошових потоків підприємства; постійне дослідження шляхів формування грошових потоків та оцінка ступеню раціонального їх використання; своєчасне виявлення і запобігання можливості виникнення причин погіршення платоспроможності підприємства та його банкрутства; пошук резервів та пошук прискорення обороту коштів.

Результати дослідження праць вітчизняних та зарубіжних вчених дозволяють зробити висновки, що в аналізі грошових потоків використовуються прямий та непрямий методи.

Г. Г. Кірейцев розглядає прямий і непрямий, а також формалізовані методи аналізу руху грошових коштів. Автор стверджує, що прямий метод дозволяє оцінити ліквідність підприємства, оскільки детально розкриває рух грошових коштів на рахунках, що дає можливість робити оперативні висновки

відносно достатності коштів для сплати по рахунках поточних зобов'язань, а також про можливість здійснення інвестиційної діяльності. В той же час цей метод має суттєвий недолік, оскільки він не розкриває взаємозв'язок одержаного фінансового результату і зміни величини грошових коштів на рахунках підприємства. І щоб з'ясувати причину можливих розбіжностей, науковцем запропоновано проводити аналіз грошових коштів непрямим методом [1].

С.З. Мошенський та О. В. Олійник стверджують, що аналіз грошових потоків є ефективним лише, якщо надходження грошових коштів співставляються зі звітним значенням чистого прибутку для перевірки якості останнього. Авторами розглядаються як прямий, так і непрямий методи аналізу грошових потоків. При цьому стверджують, що інформація, отримана прямим способом, використовується для прогнозування грошових потоків [3].

Так, на думку В. Шевчука, інформація, одержана за допомогою прямого методу, може бути корисною для планування грошового потоку, в той час як прямий метод не дає такої можливості. Надають перевагу прямому методу і А. Я. Кізма та І. П. Кушнірик, стверджуючи, що прямий метод допомагає оцінити перспективи діяльності підприємства, з'являється можливість об'єктивніше оцінити ліквідність підприємства в умовах інфляції на основі аналізу руху коштів. Переваги непрямого методу в порівнянні з прямим, на думку М. Г. Михайлова, полягає в наявності інформації про відмінність між сумами чистого доходу і грошових коштів [6].

В. Г. Савицька пропонує в першу чергу проводити горизонтальний аналіз грошових потоків, паралельно проводити вертикальний (структурний) аналіз додатного, від'ємного і чистого грошового потоків. Результати горизонтального і вертикального аналізу служать базою для проведення фундаментального (факторного) аналізу формування чистого грошового потоку. Для вивчення факторного аналізу формування додатного, від'ємного і чистого грошових потоків автор рекомендує використовувати прямий і непрямий методи [7].

На нашу думку, використання прямого методу аналізу руху грошових коштів, на відміну від непрямого, дозволяє забезпечити

необхідний рівень деталізації інформації про рух грошових коштів, що дозволить здійснювати ефективну діяльність господарюючого суб'єкта в умовах ринкової економіки.

При аналізі руху грошових коштів більшість авторів пропонують методику аналізу, яка включає такі етапи:

1. Аналіз позитивного грошового потоку: структура джерел надходження грошових коштів; динаміка джерел надходження грошових коштів; зіставлення темпів приросту позитивного потоку капіталу з темпами приросту обсягів виробництва та реалізації продукції.

2. Аналіз негативного грошового потоку: структура напрямів використання грошових коштів; динаміка використання грошових коштів.

3. Аналіз чистого грошового потоку: збалансованість позитивного та негативного потоків; якість чистого грошового потоку (висока якість характеризується зростанням питомої ваги прибутку, отриманого за рахунок зростання випуску продукції і зниження її собівартості); достатність надходження грошових коштів.

4. Аналіз грошового потоку за видами діяльності: порівняння фінансової структури балансу за різні періоди; структура грошового потоку від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності; вплив прямих і непрямих факторів на зміну залишку грошових коштів.

5. Аналіз відхилення залишку грошових коштів від чистого фінансового результату: оцінка наявності грошових коштів; відхилення залишку грошових коштів від фінансового результату.

6. Аналіз достатності надходження грошових коштів та ефективності їх використання.

Критичний аналіз методик стверджує, що вони не пов'язані з розвитком підприємства. Тому нами запропонована наступна методика, яка передбачає такі етапи: аналіз чистого руху грошових коштів від виробничо-комерційної діяльності; аналіз ефективності руху грошових коштів, пов'язаного з розвитком підприємства; аналіз оптимальності структури джерел фінансування підприємства; аналіз тривалості фінансового циклу; аналіз оптимальності залишків грошових коштів; аналіз рівномірності та синхронності руху грошових коштів; аналіз виконання платіжного

календаря та аналіз відхилень.

Метою аналізу чистого руху грошових коштів від виробничо-комерційної діяльності є збалансування позитивного та негативного грошових потоків, що можна досягти у довгостроковому періоді (зміна схем стратегічного інвестування, активності на фондовому ринку, раціонального управління майном і постійними витратами). Для досягнення означеної мети аналіз має вирішити такі завдання: дослідження балансу грошових коштів, та діагностика причин виникнення різниці між витрачанням коштів та надходженням від здійснення підприємством виробничо-комерційної діяльності; оцінка надходження виручки в розрізі покупців; вивчення структури дебіторської заборгованості та дотримання строків її погашення.

Грошові потоки підприємства характеризуються істотною нерівномірністю надходжень і витрачання коштів у розрізі окремих тимчасових інтервалів, що призводить до формування значних обсягів тимчасово вільних грошових активів підприємства. По суті ці тимчасово вільні залишки коштів носять характер непродуктивних активів (до моменту їхнього використання в господарському процесі), які втрачають свою вартість у часі, від інфляції і з інших причин. Ефективне управління грошовими потоками забезпечує фінансову рівновагу підприємства в процесі його стратегічного розвитку. Основними завданнями аналізу ефективності руху грошових коштів є пошук раціональних шляхів скорочення потреб підприємства в позиковому капіталі; зниження ризику неплатоспроможності підприємства; забезпечення прискорення обороту капіталу підприємства; отримання додаткового прибутку, що генерується безпосередньо його грошовими активами.

Важливим етапом аналізу грошових коштів є вивчення структури джерел фінансування підприємства. При цьому чільне місце відводиться обґрунтуванню аналізу оптимальної структури джерел фінансування підприємства. Вона дозволить з'ясувати, яка склалася загальна тенденція щодо використання фінансових або інших активів в поточній роботі підприємства та виявити фактори, що впливають на структуру; обґрунтувати раціональні фінансові відносини з бюджетом, кредиторами, користувачами та іншими контрагентами; виявити внутрішньогосподарські резерви

збільшення прибутку за рахунок економічного використання коштів та ефективного використання залучених ресурсів.

Аналіз тривалості фінансового циклу передбачає використання уточнених алгоритмів розрахунку показників оборотності запасів, коштів у розрахунках з покупцями та постачальниками. Він дозволяє дослідити час надходження оборотних коштів в двох стадіях кругообігу – виробничій і товарній. За результатами аналізу тривалості фінансового циклу, можна виявити напрями скорочення фінансового циклу під дією скорочення виробничого циклу, зменшення тривалості обороту дебіторської заборгованості, збільшення тривалості обороту кредиторської заборгованості.

В процесі аналізу оптимальності залишків грошових коштів необхідно дослідити фактори, що впливають на їх розмір та характер формування в часі. Основними завданнями цього етапу аналізу грошових потоків, є обґрунтування залишку грошових коштів, що дозволить знизити залежність підприємства від зовнішніх джерел залучення коштів; пошук шляхів збалансованості обсягів грошових потоків; забезпечення синхронності формування грошових коштів і росту чистого грошового потоку підприємства.

Метою аналізу рівномірності та синхронності руху грошових коштів є ідентифікація та оцінка основних видів грошових потоків за ступенем регулярності здійснення. Його головні завдання: оцінка рівномірності руху грошових коштів; дослідження факторів коливань грошових потоків; вивчення причини затримок у надходженні грошових коштів та відкладення запланованих видатків.

Аналіз синхронності грошових потоків визначає стан фінансової рівноваги підприємства. Його мета – оцінка ступеня узгодженості грошових потоків у часі. Аналіз синхронізації грошових коштів ґрунтується на коваріації позитивного і негативного їхніх видів. Він має забезпечити пошук шляхів підвищення рівня кореляції між цими двома видами грошових потоків.

Завершальним етапом запропонованої нами методики аналізу є оцінка виконання платіжного календаря. Платіжний календар – це форма поточного фінансового плану, яка розробляється на короткостроковий період з щоденною сегментацією.

В процесі аналізу виконання платіжного календаря здійснюється постійний аналітичний моніторинг відхилень реального руху грошових коштів від планового рівня. За його результатами можна детально вивчити причини, які вплинули на недотримання виконання платіжного календаря, виявити і оперативно розробити систему заходів по ефективному використанні тимчасово вільних коштів або раціональному поповненню їх нестачі.

Отже, запропонована методика аналізу грошових коштів надає можливість керівництву підприємств сконцентрувати свої зусилля на забезпеченні зростання фінансової стійкості, підвищенні ритмічності операційного процесу, оцінюванні чистого оборотного капіталу від виробничо-комерційної діяльності, зниженні потреб у позиковому капіталі, виявленні внутрішніх резервів підвищення платоспроможності підприємства, обґрунтуванні конкретних шляхів щодо недопущення браку ліквідності, діагностиці потенційного банкрутства і виробленні раціональності рішень щодо управління грошовими коштами та формування грошового потоку.

Список використаних джерел:

1. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 440 с.
2. Косова Т., Роганова Г. Проблеми розподілу чистого грошового операційного потоку підприємства на прибуток і амортизацію // Економіка України. – 2008. – №7.
3. Мошенський С. З., Олійник О. В. Економічний аналіз: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / За ред. д.е.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутинця. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП „Рута”, 2007. – 704 с.
4. Петрук О.М. Гармонізація національних систем бухгалтерського обліку: Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – 420с.
5. Подольська В. О., Яріш О. В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 488с.
6. Пропадчук М.А. До методики складання Звіту про рух грошових коштів // Економіка АПК - 2005. - №2 – с.64-69
7. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навчальний посібник. - 3-ге вид., випр. і доп. - К.: Знання, 2007. – 668с.
8. Славюк Р.А. Фінанси підприємств: Навч. Посіб. – Л.: Вежа, 2001. – 456с.